

pidhotovtsi ekonomistiv. [Formation of communicative competence in the training of economists] – Elektronnyy resurs. – [Rezhym dostupu] file:///C:/DOCUME~1/AC0D~1/LOCALS~1/Temp/NP_O_2013_3-4_13.pdf

2. Kharlamova, Yu.Ye. (2017). *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya pidhotovkoju fakhivtsiv sluzhby tsyvilnoho zakhystu*. [Mechanisms of public administration training of specialists of the civil protection service]. Kharkiv.

3. Sadkovyy, V. P. (2016). *Osoblyvosti profesynoyi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv u sferi tsyvilnoho zakhystu*. [Peculiarities of the professional training of future specialists in the field of civil protection]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КУЧАЙ Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: підготовка фахівців у сфері цивільного захисту.

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології і педагогіки Закарпатського угорського

інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: підготовка фахівців у сфері цивільного захисту.

КУНИКОВСКИ Станіслав – доктор habілітований, професор, ректор Куявської вищої школи у Влоцлавку, Польща.

Наукові інтереси: підготовка фахівців у сфері цивільного захисту

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KUCHAI Oleksandr Volodymyrovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Circle of scientific interests: training of specialists in the field of civil protection.

KUCHAI Tatyna Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: training of specialists in the field of civil protection.

KUNIKOWSKI Stanislaw – Profesor, Rector of Cuiavian University in Włocławek, Poland.

Circle of scientific interests: training of specialists in the field of civil protection.

*Дата надходження рукопису 23.02.2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор М. І. Садовий.*

УДК 378.14

ПАВЛЕНКО Олена Олексіївна – доктор педагогічних наук, доцент, дійсний член Міжнародної Асоціації професорів слов'янських країн
e-mail: pavlenko_lutch@ukr.net

**МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЕКОНОМІКИ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Орієнтація вітчизняної освіти на європейський освітній простір потребує суттєвої перебудови її змісту і підготовки викладача-професіонала. Сучасний період розвитку українського суспільства, що знаходиться на етапі реформування всіх сфер його життєдіяльності, висуває підвищені вимоги до викладача ВНЗ, до його особистісних та професійних якостей. У сучасних умовах викладач вищого навчального закладу стає ключовою ланкою у рішенні найважливішого державного завдання – підготовки фахівців з вищою освітою і високою професійною кваліфікацією, готових до творчості і наукових пошуків у сфері своєї професійної діяльності. По суті, в кінцевому рахунку, саме від якості професійно-педагогічної діяльності викладачів вузів залежить загальний рівень якості освіти в

країні.
Однією з складових професійно-педагогічної діяльності викладача є методична діяльність, котра займає одне з основних напрямів особистісно-професійного становлення викладача, спрямованої на організацію методичної роботи; пошук принципово нових шляхів розв'язання методичних проблем; реалізацію сукупності форм, методів та технологій навчання; розвиток креативності й творчої самореалізації викладача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки методичну діяльність ми розглядаємо як певний вид професійної діяльності, то певний інтерес для нас представляють роботи вчених, в котрих розглядається проблема професійної діяльності, розвитку особистості викладача сучасного ВНЗ (С. Архангельського,

О. Виговської, С. Гончаренка, Н. Гузій, І. Зязюна, С. Сисоевої та ін.).

Аналіз наукових праць свідчить, що методичну діяльність вчені тлумачать по різному, як: один із основних обов'язків викладача, який спрямований на розробку і вдосконалення методики викладання дисципліни (О. Абдулліна, С. Гончарова, Л. Семушина, Н. Ярошенко та ін.); осмислення власних дій, способів і засобів вирішення педагогічних задач; здатності педагога до самоаналізу, самокритики, проектування і самоконтролю власних методичних дій (К. Авраменко, І. Гребеньов і Е. Чупрунов, Л. Патрушева та ін.); поєднання інтелектуальної і практичної діяльності, спрямованої на створення моделі майбутньої предметно-педагогічної взаємодії викладача та тих, кого викладач навчає, на вдосконалення предметно-практичної діяльності викладача (О. Куцевол, Л. Таланова та ін.).

Аналіз наукової літератури доводить, що проблема методичної діяльності викладача є вельми актуальною та знаходиться в полі зору багатьох вчених, які розглядають методичну діяльність в різних аспектах. Не зважаючи, що існують різні точки зору вчених на дану проблему, можемо зазначити, що загальним у підходах учених є: для здійснення викладацької діяльності на високому професійному рівні сучасному викладачу ВНЗ необхідні обов'язково глибокі методичні знання, вміння та навички, здібність оперувати ними для ефективного розв'язання професійно-методичних проблем; організація методичної діяльності здійснюється з урахуванням реальних потреб викладачів і студентів, їхніх можливостей і здібностей із дотриманням свободи вибору та перспективи зростання кожного її учасника.

Мета статті – здійснити аналіз наукових підходів до визначення «методична діяльність»; надати авторське тлумачення поняття «методична діяльність»; розкрити сутність функцій методичної діяльності викладача економіки ВНЗ.

Вклад основного матеріалу дослідження. Поняття «методична діяльність» невід'ємно пов'язана з категорією «діяльність», оскільки реалізується у певному виді професійно-педагогічної діяльності.

У психологічному словнику під діяльністю розуміють «динамічну систему взаємодій суб'єкта зі світом, у процесі яких відбувається виникнення і втілення в об'єкти психічного образу, реалізація опосередкованих ним стосунків у предметній дійсності» [8, с. 101].

Проблема визначення поняття «діяльність» у науковій літературі розглядається з різних позицій. О. Леонтьєв

під діяльністю розумів таку активність суб'єкта, при якій те, на що вона спрямована загалом (її предмет), збігається з тим, що спонукає суб'єкта до цієї активності (тобто мотивом). Діяльність співвідноситься з мотивом, мотив – те, заради чого відбувається діяльність; діяльність – це сукупність дій, які викликаються мотивом. Дія – головна структурна одиниця діяльності. Діяльність визначається вченим як процес, спрямований на досягнення мети; мета ж є усвідомлюваним образом бажаного результату.

С. Рубінштейн уважав, що загалом діяльність людини – це насамперед вплив, зміна дійсності; це не тільки вплив, зміна світу й породження тих чи тих об'єктів, але й громадський акт або відношення в специфічному сенсі цього слова; це позиція щодо оточення, суспільства, яка проявляється і формується в діяльності.

Щодо видів людської діяльності слід зазначити таке: існують різні класифікації, залежно від підходів і особливостей діяльності. За різними класифікаціями визначають інтелектуальну діяльність людини, фізичну, духовну, спілкування як особливий вид діяльності. Класифікувати всі види діяльності людини не видається можливим, проте можна виокремити основні, властиві всім людям. Розрізняють три види діяльності, що генетично змінюють один одного і співіснують протягом усього життя: гру, навчання і працю.

У психології значна увага приділяється поняттю «провідна діяльність» (Л. Виготський, В. Давидов, Л. Занков, Д. Ельконін та ін.). На думку вчених, для кожного віку існує своя провідна діяльність, і закладаються основи для переходу до нової провідної діяльності, яка здебільшого й визначає динаміку розвитку в певному життєвому періоді. Провідною ця діяльність називається тому, що саме на основі освоєння її структури здійснюється розвиток особистості. Провідною діяльністю в юнацькому віці Д. Ельконін називає навчально-професійну діяльність.

Л. Занков наголошує, що провідною називають діяльність, орієнтовану не на ті психічні процеси, які вже сформувалися, а на ті, які слід формувати й розвивати. Діяльність тому й називається провідною, що вона має «вести» за собою розвиток. Таку функцію діяльність може виконувати лише в тому випадку, якщо вона «перебуває в зоні найближчого розвитку особистості». Л. Занков характеризує діяльність, що відповідає зоні найближчого розвитку, як таку, яку учень може виконувати спільно з досвідченими людьми, що цією діяльністю володіють. Вона відрізняється від діяльності, яка відповідає актуальній зоні розвитку – її учень міг виконувати без допомоги інших людей.

З урахуванням поглядів Л. Занкова можна зробити висновок, що і спілкування, і навчання студент може здійснювати самостійно, а от виконувати професійну діяльність, зокрема й методичну, особливо на початковому етапі, студент може тільки за допомогою викладача.

У науково-педагогічній літературі методичну діяльність розглядають з різних позицій. По-перше, ряд учених (О. Абдулліна, Л. Семушина і Н. Ярошенко та ін.) зводять методичну діяльність до методичної роботи, пов'язаної із самоосвітою викладача, роботою з дидактичними засобами, підвищенням кваліфікації у предметній галузі; створення методу, його апробації, впровадження методу (отримання методики) та застосування методики.

По-друге, такі науковці, як Т. Волошина, Л. Клінберг, В. Косирев, Т. Матвієнко, Г. Чернобельська і Т. Боровських та ін., до методичної діяльності відносять діяльність, пов'язану з навчанням з конкретного предмету; розглядають методичну й навчальну діяльність з конкретного предмету як синонімічні поняття в контексті професійного навчання студентів.

По-третє, такі дослідники, як А. Вербицький, Е. Зеєр, М. Іванов, Н. Істоміна, Т. Кочарян, Н. Кузьміна, Н. Ерганова та ін., дотримуються погляду, згідно з яким методична діяльність – це сукупність відносно самостійних умінь з чітко вираженою специфікою в загальній педагогічній діяльності. Так, Н. Кузьміна визначає методичну діяльність через сукупність проєктувальних, конструктивних, комунікативних і гностичних компонентів. Е. Зеєр представляє організаційно-методичну діяльність через методичні уміння з реалізації педагогічного процесу, формування мотивації, організації процесу управління. М. Іванов та Н. Істоміна розглядають методичну діяльність як осмислення власних дій, способів і засобів вирішення педагогічних задач; здатності педагога до самоаналізу, самокритики, проєктування і самоконтролю власних методичних дій, з реалізацією педагогом дослідницької та конструктивно-проєктувальної функцій, що в низці аспектів уписується в структуру методичної культури. Н. Ерганова розуміє методичну діяльність як самостійний вид професійної діяльності педагога з проєктування, розробці і конструювання, дослідженню засобів навчання, що дозволяють здійснювати регуляцію навчальної діяльності з окремого предмету або циклу навчальних дисциплін [24].

Незважаючи на різноманітність тлумачень дослідниками поняття «методична діяльність», вони одноставні в тому, що цей

вид діяльності є частиною професійної діяльності викладачів, заснованої на досягненнях сучасної науки, передового педагогічного досвіду, творчої активності; ураховує мотивацію й індивідуальний стиль діяльності кожного її учасника.

На основі аналізу наукових джерел можна стверджувати: методична діяльність викладача економіки – це багатоаспектна діяльність, яка включає в себе сукупність складових, що проявляються в різних видах методичної роботи у ВНЗ.

У методичній діяльності викладача економіки слід виокремити такі складові: 1) *навчально-методичну* (діяльність, пов'язану з удосконаленням методів, форм, технологій навчання та методикою викладання конкретної навчальної дисципліни, підготовкою до аудиторних занять, розробкою нормативно-програмного та навчально-методичного забезпечення навчального процесу); 2) *науково-методичну* (діяльність, спрямовану на вивчення й узагальнення передового досвіду організації навчального процесу у ВНЗ розробку та втілення інноваційних методів і технологій навчання, розробку методів контролю й управління якістю підготовки студентів на всіх етапах навчання, творчу та науково-дослідну роботу викладача для узагальнення й опису результатів своєї науково-дослідної діяльності); 3) *організаційно-методичну* (діяльність, що потребує від викладача наявності педагогічного досвіду та самоорганізації, розвинутої рефлексії, передбачає участь у роботі вчених і методичних рад ВНЗ, у системі управління ВНЗ (ректор, проректор, декан, завідувач кафедри), у підготовці та проведенні методичних заходів, експертизи забезпечення й методичного супроводу навчального процесу).

Після аналізу наукових підходів до вивчення методичної діяльності сформувався розуміння того, що якість методичної діяльності викладача економіки та її високі результати залежать від сукупності факторів: від рівня розвитку потреб викладача, його мотивації, особистісних якостей і здібностей, від сукупності засобів методичного характеру, що впливають на активність особистості та визначають вибір засобів, прийомів і методів досягнення освітніх цілей. Проведення методичної діяльності неможливе без розвинутої методичної культури викладача економіки. Як видається, у методичній діяльності викладача економіки поступово відбувається перехід знань, умінь, творчих здібностей у внутрішні переконання, що впливає на самосвідомість, саморозвиток викладача економіки.

Ґрунтуючись на поглядах науковців, *ми методичну діяльність* визначаємо як

самостійний вид професійно-педагогічної діяльності, який поєднує навчально-методичну, науково-методичну й організаційно-методичну діяльність, спрямовану на організацію методичної роботи у навчальному закладі, створення методичного забезпечення навчального процесу, удосконалення технології викладання дисциплін з урахуванням сучасних вимог науки і практики, підвищення рівня власної кваліфікації, професійної й особистісної самоорганізації та самоосвіти викладача економіки.

Якість методичної діяльності викладача економіки багато в чому визначається тим, наскільки він володіє професійними функціями, як узагальненими характеристиками основних обов'язків, що виконуються у відповідності з вимогами професії в процесі професійної діяльності.

Вчені по різному підходять до визначення функцій викладача. Сьогодні в науці не існує єдиного універсального підходу до визначення складу функцій професійної діяльності викладача, проте можна виділити такі тенденції в їх виокремленні: збільшення складу, деталізацію і ієрархізацію. Щодо першої тенденції, А. Штейнмец справедливо звертає увагу на те, що збільшення складу не стільки пов'язане з виявленням нових компонентів, скільки з їх термінологічною невизначеністю. Так, Л. Іванова у своїй науковій праці характеризує оздоровчу, освітню, виховну, комунікативну, організаційну, методичну функції. Н. Іванцова до професійних функцій викладача відносить: діагностичну, освітню, виховну, розвивальну, аналітичну та конструктивну. В. Ортинський виокремлює функції: управлінську, продукування, передавання, трансформації, спонукання, соціалізації, прогнозування, корегування, культурологічну, виховну, розвивальну.

З. Єсарєвою визначені такі функції професійної діяльності викладача: інформаційна, розвиваюча й орієнтаційна. Г. Матушанський, Ю. Цвенгер додають до функцій, визначених З. Єсарєвою, компенсаторну, корегувальну і самоосвітню. На думку А. Карачевцевої основними функціями педагога є: пізнавальна, конструктивна і посередницька.

Оскільки методична діяльність є складовою професійної діяльності викладача, то, ґрунтуючись на аналізі наукових підходів вчених до визначення функцій, визначимо функції методичної діяльності викладача економіки. Методичні функції викладача економіки пронизують весь зміст його методичної діяльності. Ці функції взаємозумовлені, взаємодоповнювальні та

визначають професійну поведінку викладача економіки, ступінь засвоєння і якість виконання операцій, дій у ході здійснення методичної діяльності: освітня, виховна, розвивальна, формувальна, соціокультурна, орієнтаційна, організаційна, компенсаторно-коригуюча, відновлювальна, прогностична, інформаційна, комунікативна, діагностична, контрольо-стимулююча, рефлексивна функції.

Охарактеризуємо стисло виокремлені функції (більш ґрунтовна характеристика надана в наших працях). *Освітня функція* методичної діяльності спрямована на свідоме оволодіння викладачем економіки дидактичною теорією, системою професійно-методичних знань, умінь, навичок, соціальним досвідом в інтересах особистості й суспільства; на розвиток інтелекту і здібностей викладача економіки.

Виховна функція відображає галузь виховної професійної діяльності викладача економіки, передбачає переконання, мотиви, цінності, норми поведінки щодо людського оточення та природного довкілля, пов'язана з розвитком духовності особистості.

Розвивальна функція методичної діяльності полягає в тому, що на основі вдосконалення й активізації методичних знань і вмінь викладача економіки одночасно розвиваються його професійне мислення, пам'ять і мова, педагогічні здібності, а це все в комплексі позитивно впливає на організацію навчального процесу в системі університетської освіти.

Формувальна функція здійснюється на основі біологічних і соціальних закономірностей становлення особистості. В основі формування особистості лежать спадкові якості, що зумовлюють індивідуальні фізичні й психічні властивості. Доповнюють формувальний вплив на особистість соціальні чинники, умови освітнього оточення, які є основою функціонування особистості в методичній сфері діяльності.

Соціокультурна функція методичної діяльності викладача економіки включає культурну трансмісію – механізм, за допомогою якого здійснюється передача накопиченого досвіду і знань суб'єктами освіти. Вона також включає процеси інкультурації (входження суб'єкта освіти в культуру свого народу) і соціалізації (входження індивіда в суспільство, у його соціальну структуру та структуру особистості) та вимагає від викладача економіки ставлення до того, кого він навчає, як до суб'єкта, здатного до соціокультурного розвитку й самозміни, передбачає ставлення викладача економіки до освіти як до соціокультурного процесу, рушійними силами якого є діалог і

співпраця його учасників у досягненні цілей їхнього творчого самовираження.

Орієнтаційна функція методичної діяльності реалізується через визначення ціннісних орієнтацій, дає змогу здійснювати орієнтування в мотиваційній сфері тих, кого він навчає, та допомагає їм у пошуку необхідних знань і формуванні якостей особистості, адекватних шляхів вирішення різних професійних і життєвих ситуацій.

Організаційна функція методичної діяльності викладача економіки пов'язана головним чином із залученням тих, кого він навчає, до наміченої роботи, співпрацею з ними в досягненні визначеної мети. Вона реалізується через налагодження різних видів діяльності тих, кого він навчає, упорядкування власної діяльності й поведінки в процесі безпосередньої взаємодії на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Компенсаторно-коригуюча функція передбачає збагачення викладачів економіки новими знаннями й уміннями. Роль компенсаторно-коригуючої функції зростає в умовах відмови від застарілих стереотипних уявлень і застарілих методик, недоліків у діяльності викладача, які не відповідають сучасним вимогам освіти та потребам суспільства.

Відновлювальна функція методичної діяльності полягає у відновленні знань і вмінь, які могли бути частково забуті або втрачені викладачами. Важливою є регенерація фундаментальних знань, що створює умови для ефективної, продуктивної педагогічної діяльності. Відновлення, поглиблення, систематизація, закріплення цих знань відображені в планах і програмах методичної роботи.

Прогностична функція методичної діяльності як особливий вид умовного передбачення, спеціальних розробок на перспективу допомагає викладачу передбачати всі труднощі й ускладнення, з якими він може зіткнутися, та методично грамотно долати їх, сприяє здійсненню методичної діяльності.

Інформаційна функція методичної діяльності пов'язана з усіма її функціональними компонентами. Викладачу економіки потрібно володіти системою сучасного психолого-педагогічного і методичного знання та орієнтуватись у різноманітному потоці психолого-педагогічної та методичної інформації, володіти методологією наукового пізнання, уміти користуватися різними носіями інформації й володіти засобами інформаційних технологій, упевнено працювати з інформацією за допомогою цих засобів для задоволення особистих і суспільних потреб.

Комунікативна функція методичної

діяльності сприяє організації спілкування з учасниками освітнього процесу, забезпечує позитивну емоційну тональність спілкування, розуміння тих, кого він навчає, здатність встановлювати індивідуальні й групові контакти, перехід від авторитарної позиції викладача і субординаційної позиції студента до особистісної, рівноправної співпраці та співтворчості, гуманізму й демократизму в спілкуванні.

Діагностична функція полягає в моніторингу динаміки рівня методичної культури викладача економіки на основі прогностичного контролю, що уможливує порівняння зусиль і спрямованості дій відповідно до його природних можливостей. Реалізація цієї функції дає можливість комплексно й творчо вирішувати складні професійні завдання, прогнозувати результати діагностичної діяльності, добирати (розробляти) діагностичний інструментарій, здійснювати аналіз та інтерпретацію діагностичних даних, проектувати і реалізовувати навчальний процес на основі системної діагностики.

Контрольно-стимулююча функція полягає в оцінці відповідності наслідків методичної діяльності запланованим завданням і вимогам якості освіти. Реалізація цієї функції спрямована на пошук, обробку, аналіз і систематизацію інформації про стан професійно-педагогічної діяльності, наявність позитивного зворотного зв'язку, який дає змогу відстежувати особистісні зміни студента, орієнтацію не лише на кінцевий результат, але й на процес його досягнення.

Рефлексивна функція методичної діяльності викладача економіки полягає в переосмисленні попереднього особистісного досвіду, оцінці причин успіхів і невдач, помилок і труднощів у навчальному процесі, унесенні змін у подальшу професійну діяльність для досягнення кращих результатів, пов'язана з оцінюванням викладачем економіки як особистісних професійних якостей, так і емоційних реакцій та когнітивних здібностей студентів.

Необхідно зазначити, що для здійснення методичної діяльності на високому рівні викладачу економіки сучасного ВНЗ необхідно володіти не тільки знаннями, вміннями, навичками з дисциплін предметної галузі, а і мати ґрунтовний багаж знань, умінь, навичок з циклу психолого-педагогічних дисциплін, методики викладання економіки як самостійної навчальної дисципліни. Тому у підготовці викладача економіки ВНЗ необхідною складовою його підготовки є методична підготовка, методична спрямованість фахових дисциплін. Методична спрямованість фахових дисциплін у

методичній підготовці викладача економіки дасть змогу сформувати такого професіонала (викладача економіки), який володіє знаннями й вміннями з цілого комплексу навчальних дисциплін, є організатором навчальної роботи з вирішення нетрадиційних задач, має творче мислення та здатен створювати нові методичні продукти, усвідомлює ціннісні орієнтації професійної методичної діяльності, володіє навичками самоаналізу, саморозвитку тощо. До фахових дисциплін слід відносити поєднання дисциплін предметної підготовки з психолого-педагогічними дисциплінами та методикою викладання економіки.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Ґрунтуючись на поглядах науковців, методичну діяльність визначаємо як самостійний вид професійно-педагогічної діяльності, який поєднує навчально-методичну, науково-методичну й організаційно-методичну діяльність, спрямовану на організацію методичної роботи у навчальному закладі, створення методичного забезпечення навчального процесу, удосконалення технології викладання дисциплін з урахуванням сучасних вимог науки і практики, підвищення рівня власної кваліфікації, професійної й особистісної самоорганізації та самоосвіти викладача економіки.

Зміст методичної діяльності викладача економіки пронизують методичні функції, котрі взаємозумовлені, взаємодоповнювальні та визначають професійну поведінку викладача економіки, ступінь засвоєння і якість виконання операцій, дій у ході здійснення методичної діяльності.

Подальшої уваги заслуговує розгляд питання методичної підготовки викладача економіки, котра спрямована на підвищення ефективності подальшої професійної методичної діяльності, на особистісну і професійну самореалізацію, подальший розвиток професійно значущих якостей викладача економіки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л. С. Психология развития человека / Л. С. Выготский. – Москва: Смысл, 2005. – 1136 с.
2. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов. – Москва: ИНТОР, 1996. – 544 с.
3. Занков Л. В. Избранные педагогические труды / Л. В. Занков. – Москва: Педагогика, 1990. – 424 с.
4. Иванов Н. Д. Моделирование методической деятельности учителя в процессе повышения его квалификации: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Иванов Николай Дмитриевич. – Санкт-Петербург, 1995. – 167 с.
5. Иванова Л. И. Подготовка майбутніх учителів

фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Иванова Любовь Ивановна. – Київ, 2007. – 22 с.

6. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя / Н. В. Кузьмина. – Москва: АПН, 1990. – 149 с.

7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность: учебн. пособ. / А. Н. Леонтьев. – Москва: Смысл, Академия, 2005. – 352 с.

8. Психологический словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Политиздат, 1990. – 494 с.

REFERENCES

1. Vyigotskiy, L. S. (2005). *Psihologiya razvitiya cheloveka*. [Psychology of Human Development]. Moskva.
2. Davyidov, V. V. (1996). *Teoriya razvivayuschego obucheniya*. [The theory of developmental learning]. Moskva.
3. Zankov, L. V. (1990). *Izbrannyye pedagogicheskie trudy*. [Selected pedagogical works]. Moskva.
4. Ivanov, N. D. (1995). *Modelirovanie metodicheskoy deyatel'nosti uchitelya v protsesse povysheniya ego kvalifikatsii*. [Modeling of the teacher's methodical activity in the process of improving his]. Sankt-Peterburg.
5. Ivanova, L. I. (2007). *Pidhotovka maibutnykh uchyteliv fizychnoi kultury do fizkulturno-ozdorovchoi roboty z uchniamy zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv*. [Preparation of future teachers of physical culture for physical culture and health work with students of general educational]. Kyiv.
6. Kuzmina, N. V. (1990). *Professionalizm lichnosti prepodavatelya*. [Professionalism of the teacher's personality]. Moskva.
7. Leontev, A. N. (2005). *Deyatelnost. Soznanie. Lichnost: uchebn. Posob.* [Activity. Consciousness. Personality: text. allonce]. Moskva.
8. *Psihologicheskii slovar*. (1990). [Psychological dictionary]. Moskva.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПАВЛЕНКО Олена Олексіївна – доктор педагогічних наук, доцент, дійсний член Міжнародної Асоціації професорів слов'янських країн.

Наукові інтереси: професіоналізм викладача ВНЗ; методична культура викладача економіки; використання активних (інтерактивних) форм, методів навчання у навчальному процесі ВНЗ; активізація пізнавальної діяльності студентів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PAVLENKO Olena Oleksiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Actual Member of International Association of Professors of Slavik Countries.

Circle of scientific interests: professionalism of the teacher of higher education; methodical culture of

the teacher of economics; use of active (interactive) forms, of cognitive activity of students.

*Дата надходження рукопису 07.03.2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор М. І. Садовий.*

УДК 37.013(438)

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та освітнього
менеджменту Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені Володимира Винниченка
e-mail pednauk@ukr.net

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процес інтеграції Української держави до Європейського Союзу з одночасним зростанням глобалізаційних вимог та запитів суспільства знань зумовили необхідність реформування вищої освіти, спрямованої на підготовку висококваліфікованих фахівців різного профілю для розвитку країни, формування компетентної, конкурентноспроможної особистості з інтелектуальними здібностями, громадянською позицією. Відповідно до прийнятого Закону України «Про вищу освіту» 2014 р., що «встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти», сьогодні відбувається процес удосконалення змісту навчання; модернізації форм та методів здобуття умінь, знань та компетенцій; оновлення структури вищої освіти [2]. Вивчення та критичний аналіз іноземного досвіду з питань удосконалення освітніх систем дає змогу виявити перспективні напрями розвитку вищої освіти України та реалізації освітніх завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потужну аналітико-дослідницьку роботу із висвітлення різноманітних аспектів культурно-цивілізаційних засад функціонування освіти, її реформування здійснюють українські вчені: В. Андрущенко, Н. Батечко, І. Каленюк, В. Кремень, В. Огаренко, М. Романенко, С. Сисоєва, В. Шинкарук. Об'єктом зацікавлені польських науковців є вивчення теоретико-методологічних засад функціонування вищої освіти Польщі відповідно до європейських вимог (Я. Йозвіцка, А. Красневський, М. Квіск, К. Павловський, П. Хліпала та ін.). З кожним роком посилюється інтерес українських науковців та практиків до вивчення досвіду розвитку вищої освіти Польщі (А. Василюк, С. Когут, І. Добрянський та інші) в різних її аспектах. Актуальність компаративного

дослідження освітніх систем зумовлена необхідністю удосконалення вищої освіти України. Вагомість вивчення освітнього досвіду найближчої до України європейської держави Польщі, структура вищої освіти якої та зміст підготовки фахівців відповідають європейським вимогам та ринку праці, а кількість українських студентів, які здобувають там вищу освіту зростає з кожним роком, є беззаперечною.

Метою статті є виявлення структурних особливостей вищої освіти Польщі, що сприятиме адаптації системи вищої освіти України до потреб Європейського простору вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових публікацій доводить, що сьогодні одною із освітніх тенденцій розвитку вищої освіти України у контексті її входження до Європейського освітнього простору є створення гнучкої, мобільної структури вищої освіти, що «здатна моделювати та відтворювати в дійсності багатоманітність явищ і зв'язків матеріального і духовного життя суспільства, спрямованої на виховання конкурентноспроможної національної еліти» [3, с. 9]. Ступенева структура підготовки фахівців, що запропонована ще у 1991 р. та сформульована й адаптована упродовж останніх 25 років, із прийняттям нового закону «Про вищу освіту» зазнає змін. Відповідно до сучасних світових тенденцій підготовка фахівців у ВНЗ України здійснюється на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) з присудженням ступеня молодшого бакалавра; перший (бакалаврський) – ступінь бакалавра; другий (магістерський) – ступінь магістра; третій (освітньо-науковий) – ступінь доктора філософії; науковий – ступінь доктора наук.

Аналізуючи сучасні зміни структури вищої освіти України, виділяємо такі структурні особливості, як: функціонування державного та приватного секторів вищої